

DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

Haindrich Helga Anna

**Keresztnévtörténeti és szocioonomasztikai vizsgálatok Nagykároly
környéki sváb eredetű településeken**

Budapest

2019

I. A disszertáció célja, forrásai, módszerei

1. Kutatásomban a Szatmár megyei Nagykároly környéki sváb eredetű települések újmagyar kori keresztnévanyagával, a névadási szokások változásával, szociokulturális háttérének vizsgálatával foglalkozom. A vizsgált települések a következők: Csanáros, Kálmánd, Mezőfény, Csomaköz. Mind a négy, a korábbi háborúskodások idején elnéptelenedett faluba az 1700-as évek elején telepítették be a katolikus valláshoz tartozó svábokat. Ez az eredet máig befolyásolja a keresztnévválasztást, holott a lakosság már jóval korábban nyelvcserén esett át, magyar anyanyelvű. A legfrissebb, 2011-es népszámlálási adatok szerint a közösség kb. 20%-a német/sváb nemzetiségűnek vallja magát. A névadást ugyanakkor a 20. századi impériumváltás, a kisebbségi helyzetbe kerülés és az államnyelvi kontextus, a század végétől növekvő mértékben pedig a nemzetközi hatások, a globalizáció is befolyásolta.

A kutatás célja természetesen nemcsak a nevek összegyűjtése, hanem az adatok feltárása és bemutatása mellett egyes jelenségek okainak a felderítése is. A Nagykároly környéki sváb eredetű települések történeti és mai keresztnévanyagát és névadási gyakorlatát bemutatva, a dolgozatban alkalmazott vizsgálati szempontok érvényesítése révén megragadhatóvá válnak e kisebbségben élő közösség névválasztási stratégiáinak jellemzői, illetve ezek időbeli változásai. Munkám során fontos szerepet kap a névtani kutatásokban használt módszertan következetes alkalmazása, illetve az adott közösség jellemzői szerint, adott vizsgálati szempontok esetében azok továbbgondolása. A hagyományos névtani elemzési szempontok mellett újszerű vizsgálati lehetőségeket is alkalmazok, például az identitás és a névválasztás kapcsolata, illetve a név identitásjelölő funkciója vonatkozásában, valamint a keresztnévanyag nyelvi és kulturális hovatartozása szerinti rendszerezése kapcsán. Vizsgálataim során, így a jelenkori névadás motivációs háttérének kérdőíves felmérése során a nemzetközi kutatások eredményeit, azok módszereit is igyekeztem hasznosítani munkámban. A dolgozat így egyrészt névtörténeti és szocioonomasztikai feldolgozásainak eredményei, másrészt módszertani megoldásai révén kívánja gazdagítani a határon túli kisebbségi magyar névadás, névhasználat vizsgálatára irányuló kutatások eddigi eredményeit.

2. A névanyag történeti szempontú feldolgozásához írott forrásként a római katolikus egyházi születési anyakönyveket használtam fel, a rendelkezésre álló 1826 és 2013 közötti anyagot gyűjtve és dolgozva fel. A korpusz 28 755 személy nevét tartalmazza.

Élőnyelvi gyűjtéssel, adatközlők bevonásával, kérdőíves kutatással egészítettem ki az írott forrásoknak a jelenkori névadási szokásokra vonatkozó anyagát. A kérdőív két különálló részből állt: az A) kérdőív az adatközlő demográfiai adataira kérdezett rá, illetve az identitásjelölő faktorok rendszerén belül vizsgálta a névválasztás fontosságát. A B) kérdőív a gyerekek keresztnévére, a névválasztás motivációs tényezőire vonatkozó kérdéseket tartalmazott. Munkámban 199 kérdőív anyagát dolgozhattam fel módszeresen.

A vizsgált időszakot, annak időbeli kiterjedtsége miatt, korszakokra bontottam. Ennek köszönhetően nyomon követhetjük a névanyag időbeli változását, illetve lehetőség nyílik egy-egy adott szinkrón metszet jellemzőinek feltárására is. A névtanban megszokott módon, esetemben közel 20 évet átfogó periódusokkal dolgoztam, úgy igyekezve felosztani a névanyagot, hogy a korszakhatárok különböző társadalmi, politikai változások idejéhez igazodjanak. A keresztnévek vizsgálata során így 8 korszakot különítettem el: I. 1826–1848, II. 1849–1871, III. 1872–1894, IV. 1895–1918, V. 1919–1944, VI. 1945–1964, VII. 1965–1989, VIII. 1990–2013.

II. A disszertáció felépítése

1. Az első fejezetben írok összefoglaló módon a disszertáció tárgyáról, céljáról, a vizsgálatban érvényesített szempontokról.

2. A második részben a kutatási területet, a vizsgált négy település történetét, a telepések foglalkozását és életvitelét mutatom be, kitérve a svábok létszámának alakulására az 1880-as népszámlálástól egész napjainkig. Az adatok bemutatásán túl igyekszem a változások háttérében felfedezhető társadalmi, politikai okokat is feltérképezni. Célom bemutatni a svábok életére és ezzel párhuzamosan nyelvhasználatukra, identitástudatukra hatással lévő tényezőket, illetve megragadni a nyelvcsere folyamatának különböző állomásait.

3. A harmadik részben a kutatás forrásairól és adatgyűjtési módszereiről olvashatunk. Az írott források jellemzőinek bemutatásán túl bizonyos módszertani kérdésekről esik szó: a név és névváltozat viszonyának kérdése, a név és írásváltozatok kezelésének lehetőségei, a latinul bejegyzett nevek kezelésének, „dekódolásának” módja. A születési anyakönyvekből összeállított korpuszt élőnyelvi gyűjtéssel egészítettem ki, aktív kérdező és kérdőíves módszerrel; erről ugyancsak ebben a fejezetben számolok be.

4. A negyedik rész a keresztnévadás 1826 és 2013 közötti változásait mutatja be. Az egyházi anyakönyvekből összegyűjtött névanyag bemutatását első lépésben a hagyományosnak tekinthető névtani vizsgálati szempontok szerint végeztem el, figyelembe véve a vonatkozó nemzetközi és hazai kutatások módszereit, eredményeit. A névanyag időbeli kiterjedtségének köszönhetően nyomon követtem a névdivat időbeli változását, illetve megpróbáltam feltérképezni a változások háttérében álló okokat. Motivációs vizsgálatot végeztem az anyakönyvek alapján, tekintettel a szülők, keresztszülők nevének öröklésére, valamint a naptári névadás gyakorlatának időbeli változására. Megvizsgáltam, hogy a több keresztnév adásának szokása hogyan alakul a helyi névanyagban, ezek választásának okait is igyekeztem bemutatni. Az ikrek névanyagának vizsgálata során külön kitérek a névpárosítások jellemzőire, a névvonakoztatás jelenségére, illetve a motivációs vizsgálatok során összevetem egymással az egyes és az ikerszületések névadásának jellemzőit is.

A negyedik fejezet utolsó nagyobb egysége a keresztnévanyag nyelvi és kulturális szempontok szerinti vizsgálatát mutatja be. A néveredet kérdésének összetettségét jelzi az a tény, hogy a szakirodalomban többféle megközelítés és vizsgálati szempont él egymás mellett. A keresztnéveket a hagyományos etimológiai szempont szerint is kategorizálhatjuk, de névközösséghez köthetőségük, nyelvi hovatartozásuk alapján történő csoportosításuknak e

munka keretén belül több hozadéka van. Kutatásomban a vizsgált neveket eredetük és közösséghez való kapcsolhatóságuk szerint egyaránt rendszereztem, kidolgozni és a gyakorlatban is alkalmazni igyekezvén egy ilyen típusú – a magyar, a német és a román nyelv és névanyag kontextusában valamiképpen egyaránt értelmezendő – közösség névtani vizsgálatára alkalmazható szempontrendszert, illetve tipológiát.

5. Az ötödik fejezetben a kérdőívek anyaga alapján szinkrón motivációs vizsgálatot végeztem, külön figyelmet fordítva egy, a korábbi névtani vizsgálatokban kevés figyelmet kapott, a szülők iskolázottságával összefüggő szociológiai változóra. A kérdőív bemutatása után röviden kitérek a kérdéskör vizsgálatának lehetőségeire. A kérdőívek eredményei által céloim bemutatni, hogy a különböző iskolázottsági csoportba tartozó szülők milyen motivációs tényezőket vesznek figyelembe a névválasztás során, illetve milyen eltéréseket figyelhetünk meg a különböző iskolai végzettségű szülők névválasztási stratégiáiban. Az anyag időbeli jellemzőinek köszönhetően (két korszakot elkülönítve: 1965–1989, 1990–2013) változásvizsgálatot is végezhettem. A motivációs tényezők mellett a névválasztás és a névadás körülményeiről is képet kaphatunk.

6. Munkám utolsó fejezetében adott szociolingvisztikai szempontok alapján vizsgáltam meg az egyházi anyakönyvekből összegyűjtött névanyag egy kisebb szeletét, az időben hozzánk legközelebbi, 1965 és 2013 közötti mezőfényi adatokat. Az iskolázottság és névválasztás kapcsolata című fejezetben bemutattam, hogy a névadók iskolázottsága hogyan befolyásolja a névválasztás aktusát, a különböző iskolai végzettségű szülők milyen típusú neveket választanak gyermekeinek. Kitértem arra is, hogy milyen kulturális hatások érhetők tetten a különböző iskolázottsági csoportok névanyagában (német, román, nemzetközi hatás), hogyan alakul a magyaros nevek és a kettős keresztnévek helyzete.

Ebben a fejezetben foglalkozom az identitás és névválasztás kapcsolatával is. A keresztnévek kisebbségi környezetben utalnak, utalhatnak az egyén etnikai-kulturális identitására. A vizsgálattal igyekszem egyrészt feltárni kisebbségi helyzetben a keresztnévválasztás és az elnevezők, elnevezettek identitása közötti összefüggéseket, másrészt arra a kérdésre választ adni, hogy a dominánsan magyar anyanyelvű és nemzetiségű kisebbségi közösségben hol van a helye a névadásnak az identitáselemek rendszerén belül. A kérdőívek anyagát felhasználva megvizsgálom, hogy a család- és keresztnév hol helyezhető el az identitáskritériumok rendszerében. Faktoranalízissel az identitáskritériumok közötti korrelációt mutatom be, kitérve a magyar és a sváb identitásmeghatározó tényezők különbségeire.

A személynévsorrend kérdésének vizsgálatával feltérképezhetjük, hogy a kisebbségi identitású személyek milyen mértékben alkalmazkodnak névhasználatukban a többséghez. Röviden kitérek a hivatalos névviselés és a mindennapi névhasználat különbségeire. A történeti névanyag feldolgozásának bizonyos eredményeit a név és identitás vonatkozásában is felhasználhatjuk; a nevek nyelvi-kulturális hovatartozása szerinti rendszerezés egyes csoportjaiba tartozó nevek választása utalhat a névviselő és elnevező identitására.

III. Eredmények

1. A korpusz vizsgálata alapján, a névdivat időbeli változása kapcsán megállapítható, hogy a vizsgált időszakok első felében alapvetően a hagyományosnak tekinthető nevek a népszerűbbek. A nevek terheltségi mutatója magas, főleg az első tíz leggyakoribb keresztnév. Az időszakok második felében azonban a listavezető neveknek időszakra csökken a terheltségük. Ez a változás lassú ütemű, a vizsgált időszakokban megtaláljuk a névállomány közös bázisát, ami folyamatosan bővül, ezáltal teret ad a névdivat újabb hullámaként megjelenő és divatba jövő keresztneveknek. A vizsgált időszakok második felére, kiemelkedően az utolsó két korszakra jellemző immár a közösségben hagyományosnak számító, egyházi jellegű nevek háttérbe szorulása, az idegen eredetű nevek számának radikális növekedése. Mindez összefüggésben áll adott társadalmi változásokkal, a globalizáció révén felerősödő nemzetközi hatás – akárcsak más országok esetében – a névválasztásban is tetten érhető.

1.1. Az anyakönyvek alapján történő motivációs vizsgálata alapján, az utolsó három időszak kivételével (1945–2013) a szülők névöröklésének folyamatos emelkedését figyelhetjük meg, ez a névválasztási szokás az 1919–1944 közötti időszakban éri el csúcspontját. Tehát a 19. század második felében és a 20. század elején kisebb jelentősége volt a névöröklésnek, mint a 20. század közepén; a század második harmadára azonban a csökkenő tendencia jellemző, az ezredforduló környékén a legkisebb az öröklési arány, ami összefüggésben áll a névválasztási szokások megváltozásával, a hagyományos névadási gyakorlat háttérbe szorulásával. Nembeli különbség, hogy a fiúk gyakrabban öröklik apjuk nevét, mint a lányok anyjukét.

A keresztszülői névöröklések száma korszakról korszakra csökken (csupán az V. időszakban [1919–1944] láthatunk egy kisebb fokú emelkedést), az utolsó időszakban már csak elvétve élnek ezzel a névadási lehetőséggel a szülők. Mindegyik időszakban a lányok gyakrabban kapják a keresztszülő nevét, mint a fiúk. A névhagyományozódás a szülők esetében az V. korszakban a legmagasabb, a keresztszülőknél is a folyamatosan csökkenő tendencia itt megtörik. Ebben a korszakban tehát ismét felerősödik e két hagyományosnak tekinthető névválasztási szokás. Mindez összefüggésben állhat a névadó közösséget érintő politikai változásokkal, az első hatalomváltás után a közösséget a román politikai keretek között újabb hatások érték, köztük a kisebbségi létbe kerülés mellett egyik fontos tényező a

román állam által propagált német mozgalom. Ezáltal a nyelvcsere útján már elindult sváb/német közösség bátorítást kapott sváb/német nyelvének használatára, hagyományainak megerősítésére. A keresztszülők nevének öröklése a német közösségekben egy hagyományosnak tekinthető névadási motiváció, így érthető, hogy épp ebben az időszakban válik ismét népszerűbbé.

A naptári névadás vonatkozásában hangsúlyoznunk kell, hogy teljes bizonyossággal nem állapíthatjuk meg, hogy a névválasztás mögött valóban a születésnap és a névnap közelsége húzódott meg okként, csak feltételezhetjük, hogy a névnap befolyásolta a szülők választását. A névanyag vizsgálatából kiderül, hogy a 19. század első felében a legerősebb a naptári névadás szokása. A 20. századi névanyagban is a névválasztási hagyomány háttérbe szorulását követhetjük nyomon; kiemelve, hogy ebben az időszakban gyorsabb tempójú a csökkenés, illetve nagyobb aránybeli különbségek vannak a korszakok között. A naptári névadás hatásának vizsgálati eredményei az eddig bemutatott tendenciák, különböző mértékű változások szerves folytatásaként értelmezhetők: míg a vizsgált időszakok első felében a hagyományokhoz való ragaszkodás, a kötött névválasztás volt a jellemző, addig a második felében a névátörökítés, a naptári névadás, a közösségben hagyományosnak minősíthető keresztnév háttérbe szorulása figyelhető meg. Mindezek összességében egybecsengnek az eddigi, szakirodalomból is ismert névadási tendenciákkal, az adott terület vonatkozásában is.

1.2. A többes keresztnév adása sajátos szerepet kapott, egyszerre ad lehetőséget a hagyományőrzésre és az újításra. A keresztnév új, illetve már korábban is használt jellege alapján különböző típusú kettős keresztnéveket különítettem el: hagyományos + hagyományos, hagyományos + új, új + hagyományos, új + új. A korpuszban a hagyományos + hagyományos névszerkezetek a leggyakoribbak. A szülők az utolsó két időszak kivételével a hagyományos, a közösségben már jól ismert nevek mellé gyakran hagyományos nevet rendelnek, s majd a 40-es évektől, a 60-as évektől pedig még inkább divattá válik új, idegen eredetű, a közösségben még ismeretlen nevet választani a hagyományos mellé. A kettős keresztnév népszerűségének növekedésében a névdivat mellett a névörökítésnek is fontos szerepe van – amely a kettős keresztnévűek körében gyakoribb, mint az egy nevet viselőknél –, hiszen gyakran a szülők, keresztszülők, nagyszülők nevét a második helyre jegyeztetik be; ezzel is összefüggésben áll a hagyományos nevek gyakorisága a kettős keresztnév között. A kettős keresztnévadás népszerűsége ugyanakkor a közösség eredetével és sváb (német) identitástudatával is összefüggésben állhat. A névanyagban a német eredetű és német nyelvi közvetítésű nevek számának növekedése akkor figyelhető meg, mikor a kettős keresztnév

száma kiemelkedően magas (más magyarországi német közösségben is hasonló tendenciákat láthatunk). Mindemellett azt is hangsúlyoznunk kell, hogy a román névtani vizsgálatok szerint a román névadásban is egyre népszerűbbek a kettős keresztnévek, akárcsak a magyarországi gyakorlatban. Tehát az anyaországi, a többségi román minta és a kisebbségi hagyomány egyaránt a kettős keresztnévek választásának szokását erősítheti.

1.3. Az ikrek névadásának egyik legérdekesebb sajátossága a névvonatkoztatás, pl. *Ádám – Éva, Péter – Pál, Gáspár – Menyhért – Boldizsár*. Az ikrek névanyagában találunk alliteráló keresztnévpárokat, pl. *Erzsébet – Emma, Márton – Mihály*. A névvonatkoztatás és az alliteráló nevek választása mögött az összetartozás kifejezésének a szándékát feltételezhetjük.

1.4. A keresztnévek nyelvi-kulturális háttere, közösséghez kapcsolhatósága, névtípusok szerinti csoportosítása révén feltárható a névanyag szerkezetének összetétele és annak időbeli változása. A korábban már említett szakirodalmi előzményeket is figyelembe véve az általános és nyelvspecifikus szempontok alapján hét fő csoportot állítottam fel, illetve határoztam meg; a fő csoportokat pedig a szűkebb, helyi névközösség névadási szokásai szerint további alcsoportokra osztottam. A vizsgálatuk számszerű eredményeit az alábbi táblázatban foglalom össze.

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
	1826– 1848	1849– 1871	1872– 1894	1895– 1918	1919– 1944	1945– 1964	1965– 1989	1990– 2013
Magyar 1.	96,0	94,4	93,6	90,2	87,0	81,8	58,7	38,5
<i>Magyar 1a</i>	86,3	86,8	88,5	88,0	84,4	77,0	45,9	17,2
<i>Magyar 1b</i>	7,6	7,0	4,6	1,9	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Magyar 1c</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	2,0	3,5	6,3	9,7
<i>Magyar 1d</i>	2,1	0,6	0,5	0,3	0,6	1,3	6,5	11,6
Magyar 2.	0,1	0,1	1,2	3,7	8,1	12,1	18,6	13,4
Német 1.	3,9	5,5	5,2	6,0	4,8	5,0	13,0	12,4
<i>Német 1a</i>	3,4	4,6	4,6	5,5	4,0	3,0	1,3	1,0
<i>Német 1b</i>	0,3	0,6	0,5	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Német 1c</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	1,6	9,4	7,8
<i>Német 1d</i>	0,2	0,3	0,1	0,1	0,3	0,4	2,3	3,6
Német 2.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,9	2,2
Román	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,4	0,6
Nemzetközi 1.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,9	6,1	22,0
Nemzetközi 2.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,3	10,9

1. táblázat: A keresztnévek nyelvi csoportok szerinti eloszlása a névvisezők száma szerint

A Magyar 1. csoportba az egyházi nevek tartoznak, melyek latin–(görög), illetve más történeti kontaktusnyelvi közvetítéssel kerültek a magyar névkészletbe. Nyelvi behelyettesíthetőségük révén nyelvenként megfeleltethetők egymásnak. Hangtani változással idomulnak a magyar nyelvhez. Jellemzően az ómagyar, kisebb számban a középmagyar kor folyamán kerültek a magyar névkészletbe.

A névvisezők száma szerint hosszú időn át igen közkedveltek, s napjainkig a legjellemzőbbek a Magyar 1. csoportba tartozó nevek; a vizsgált időszakok első felében a névvisezők több mint 90%-a ilyen típusú nevet visel. A csökkenő tendencia az időszakok második felében erőteljesebb, főleg 1965 után. A Magyar 1 csoport neveinél hangsúlyoznunk kell, hogy az egyházi jellegű nevek gyakorisága, a korszakok első felében pedig a Német

csoport neveinek az alacsonyabb előfordulása nem utal közvetlenül a névválasztók identitás- és nyelvcserejére. Ahogy a településekről rendelkezésre álló legkorábbi nevek anyagából láthatjuk, a 18. század második felében, illetve a 19. század folyamán a sváb/német közösségek névadására egyaránt jellemző az egyházi közvetítésű latin–(görög) eredetű és német eredetű nevek választása. A 19. századi németországi német névanyagban is népszerűek az egyházi latin közvetítésű nevek, főleg az Újtestamentumból ismert nevek, valamint a szentek nevei.

A Magyar 2. csoportba a nem egyházi nevek tartoznak, melyek magyar eredetűek, illetve török, szláv nyelvekből kerültek a magyar névkészletbe. Szemantikai, valamint konvencionális megfeleltethetőség révén nyelvenként megfeleltethetők egymásnak, illetve bizonyos esetekben e nevek nem megfeleltethetők. Egyes nevek morfológiai és hangtani változással idomulnak a magyar nyelvhez. A nevek egy része az ősmagyar korban került a magyar névkészletbe, túlnyomó részüket azonban az újmagyar korban újítták fel, vagy eleve ekkori alkotások. A Nagykároly környéki névanyagban jellemzően újabb, ritkán régi és stabil nevek; átlagos vagy ritka gyakoriságúak. Írásmódjuk magyaros.

A Magyar 2. csoportba tartozó nevek gyakorisága az 1920-as években nő, de ez folytatása már a 19. század utolsó harmadában megfigyelhető növekedésnek. Ez a változás utalhat a sváb közösség identitásában bekövetkező változásokra, ugyanakkor az 1920-as évektől megfigyelhető növekedés összefüggésben állhat a kisebbségi létbe kerüléssel, illetve reakció lehet a román állami anyakönyvezési gyakorlatban megfigyelhető eljárással szemben, melynek során a magyar nyelvű keresztnéveket államnyelvűsítették, lefordították.

A Német 1. csoport nevei egyházi nevek, melyek német eredetűek vagy a német nyelv közvetítésével kerültek a névkészletbe. Nyelvi behelyettesíthetőségük révén nyelvenként megfeleltethetők egymásnak. Hangtani változással idomulnak a magyar nyelvhez. Többségük ómagyar kori, de középmagyar és újmagyar kori átvételek is vannak köztük.

A Német 1. csoportban a 19. század végéig, a 20. század első évtizedéig a nevek száma folyamatosan nő, majd ezt követően lépcsőzetesen csökken. A 19. század második felében a nyelvcsere útján már elinduló sváb közösség névanyagában a német nevek alacsony száma nem feltétlenül arra utal, hogy a névviselők már nem őrzik sváb/német identitásukat. A latin, illetve a magyar nyelvű anyakönyvezés is elfedheti a névviselő valós névhasználatát, hiszen például a *Josephus* és *József* formában anyakönyvezett neveket a névviselő használhatja *Joseph* formában a mindennapokban. Módszertanilag tehát az anyakönyvek alapján nem lehet megállapítani a valós névhasználatot, ezek a nevek így nem utalnak a névviselő etnikai identitására.

A Román csoportba a nem egyházi, román (államnyelvi) közvetítésű nevek tartoznak. Nem megfeleltethető nevek. Minimális hangtani változással idomulnak a magyar nyelvhez. Újmagyar kori átvételek a Nagykároly környéki névanyagban; újabb vagy legújabb nevek; ritka nevek. Írásmódjuk romános. A Román csoport nevei – egy kivétellel – az utolsó három időszakban jelennek meg, de ekkor is csupán egy-két névviselővel. A román neveket csak magyar–román vegyes házasságban élő szülők választják gyerekeiknek. A kérdőívek eredményei is azt mutatják, hogy a közösség tagjai nem választanak tudatosan román eredetű nevet gyerekeiknek, tehát a dominánsan magyar közösség névanyagára ilyen módon nem hat a többségi, román névanyag.

A Nemzetközi csoportba nem egyházi, ritkán egyházi nevek tartoznak; újlatin, angol, illetve más kontaktusnyelvi közvetítéssel kerültek a magyar névkészletbe. A Nemzetközi 1. és Nemzetközi 2. csoport tagjait a nevek írásmódja és megfeleltethetősége alapján különítettem el. Nyelvi behelyettesíthetőségük révén nyelvenként megfeleltethetők egymásnak (Nemzetközi 1.), illetve nem megfeleltethető nevek (Nemzetközi 2.). Hangtani változással idomulnak a magyar nyelvhez. Újmagyar kori átvételek. A Nagykároly környéki névanyagban újabb vagy legújabb nevek; átlagos vagy ritka nevek. Írásmódjuk magyaros vagy semleges (Nemzetközi 1), valamint idegen (Nemzetközi 2.). A Nemzetközi 1. és 2. csoport nevei az utolsó időszakokban jelennek meg, ekkor az arányszámok emelkedő tendenciát mutatnak. A nemzetközi nevek megjelenése és gyors terjedése természetesen jellemző sajátossága más országok névanyagának is, mely a társadalmi változásokkal, a globalizációval áll összefüggésben.

A disszertációban kialakított kategóriarendszer általánosan is alkalmazható lehet egy újmagyar kori kisebbségi névkorpusz elemzésére, természetesen az adott kisebbségi névanyag speciális helyzetének figyelembevételével. Egy adott elemzési modell használata lehetővé tenné különböző névkorpuszok összevetését, a hasonlóságok és különbségek következetesebb feltérképezését.

2. Az utóbbi fél évszázad elemzésére irányuló motivációs vizsgálatból kiderül, hogy a félszázad második felében (1990–2014) a szülők körültekintőbben, több névválasztási motivációt figyelembe véve választanak nevet gyerekeiknek, mint az elsőben (1965–1989). Az első időszakban a névgyakoriság, a név vallásos jellege, illetve a névöröklés, konkrét személy utáni névadás lehetséges szempontjait gyakrabban vették figyelembe a szülők, mint a második korszakban. A második időszakban viszont a név hangzása, a névhangulat, a név

hosszúsága, a keresztnév becézhetősége, eredete és jelentése, valamint a név naptári előfordulása volt fontosabb névválasztási szempont.

A szülők iskolázottsága szerinti vizsgálat eredményei alapján megállapítható, hogy a névgyakoriság, a név divatossága és a keresztnév vallásos jellege az alacsonyabb iskolai végzettségű szülők névválasztásában játszottak gyakrabban szerepet. A név jó hangzása minden csoportban fontos szempontnak bizonyult. A név hangulatát, hosszúságát, becézhetőségét és eredetét a magasabb végzettségűek vették gyakrabban figyelembe. Összességében a magasabb iskolai végzettségű szülők több névválasztási szempontot mérlegelnek a névválasztásnál, mint az alacsonyabb végzettségűek.

3. A dolgozat utolsó fejezete bizonyos szociolingvisztikai szempontok alapján vizsgálja a szinkrón névanyagot: a szülők iskolázottsága és névválasztási szokásaik közötti összefüggéseket, illetve a név és identitás kapcsolatát.

3.1. A névválasztás és a szülők iskolai végzettsége közötti összefüggések vizsgálatát csak a mezőfényi névanyagon végeztem el. Az eredmények alapján az alacsonyabb végzettségűek körében kirajzolódni látszik egy kettős tendencia, mely szerint a szülők nyitnak az újítások irányába, de a hagyományokat is figyelembe veszik. A magasabb iskolai végzettségű szülők gyakrabban választanak újító jellegű nevet gyerekeiknek; ezzel összhangban a kérdőívek eredményei szerint is a magasabb végzettségűek a divatos neveket preferálják. Három kulturális csoportot különítettem el, amelyek befolyásolják a mezőfényi névadók választásait: a német kulturális és nemzetközi hatás a középiskolai, a román pedig az alapfokú végzettségűek névválasztását befolyásolja jobban.

3.2. A név mint identitásjelölő elem különböző módokon érvényesül a Nagykároly környéki névadó közösségben. Kérdőíves felmérésem eredményei szerint névválasztáskor a keresztnév eredetét (nyelvi jellegét) gyakrabban veszik figyelembe, mint a név románra fordíthatóságát, valamint a család- és keresztnév eredetbeli illeszkedését.

A magyar és sváb/német identitáskritériumok rendszerében a különböző komponensek eltérő fontossággal vannak jelen. A magyar nemzeti identitásfaktorok legfontosabb komponense az önbesorolás és a magyar anyanyelv, utána a kultúrnemzeti identitáskritériumok következnek. A sváb nemzeti identitás legfontosabb összetevője ugyancsak az önbesorolás, illetve a csoporthoz való tartozás büszke vállalása, mindemellett az eredetkritériumoknak van fontosabb szerepük. Az identitáskritériumok rendszerében a család- és keresztnév ezeknél mérsékeltebb hangsúlyt kap.

A névsorrend vizsgálata, valamint a hivatalos és a mindennapi névhasználat különbségeit feltáró alfejezet eredményei szerint a mindennapi névhasználat magyardomináns, az adatközlők túlnyomó többsége román nyelvi diskurzusban is magyaros névsorrendben használja család- és keresztnévét. A kérdőívek eredményei alapján az esetek túlnyomó többségében a hivatalos névviselés és a névhasználat megegyezik; a bizonyos eltéréseket mutató nevek aránya csupán 13%-hoz közelít; ekkor a hivatalos névviselésre a metanyelvi párral való „helyettesítés” a jellemző.

A német eredetű családnevek őrzése, az utolsó két korszakban a Német csoportba tartozó keresztnévek számának növekedése, és persze a rendelkezésünkre álló népszámlálási adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a Nagykároly környéki sváb eredetű települések lakói esetében semmiképp nem beszélhetünk identitásváltásról, hanem inkább a kettős identitás megjelenéséről.

4. A disszertációban bizonyos kérdésekkel sajnos nem állt módomban foglalkozni. A Nagykároly környéki sváb eredetű települések névállományának vizsgálatához hozzátartozna a családnévanyag tanulmányozása is, mely újabb vizsgálati szempontok bevonását igényelné, ugyanakkor eredményei részben kiegészíthetnék a keresztnévanyagra vonatkozó információk sorát is.

Újabb izgalmas kérdést jelentene a névanyagban megjelenő kontaktusjelenségek vizsgálata, amihez az újabb források feltárása mellett ismét további vizsgálati szempontok érvényesítésére lenne szükség.

Tágíthatóak lennének természetesen a gyűjtés földrajzi és időbeli keretei is. Újabb források bevonásával növelhetnénk a vizsgálható névadatok számát, pontosabbá téve ezzel a névállományra vonatkozó következtetéseket, illetve újabb összefüggéseket tárva fel. Ezekről a további lehetséges vizsgálati irányokról, témákról terjedelmi okok miatt is el kell tekintenem. A jelen munka eredményei reményeim szerint azonban ezekhez, illetve a hasonló későbbi kutatásokhoz is hozzájárulhatnak.

A témában eddig megjelent saját publikációk

2011. A mezőfényi keresztnévek a kétnyelvűség tükrében. In: PARAPATICS ANDREA főszerk., *Félúton 7. – A hetedik Félúton konferencia (2011) kiadványa*. ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola, Budapest. 1–9.
2012. Emilia Aldrin: Namnval som social handling. Val av förnamn och samtal om förnamn bland föräldrar [Az elnevezés mint szociális aktus. Szülők keresztnévválasztása és annak megvitatása Göteborgban 2007–2009 között]. *Névtani Értesítő* 34: 240–242.
2013. Iskolázottság és névválasztás kapcsolata a csanálói névadók körében. In: DRÁVUCZ FANNI – HAINDRICH HELGA ANNA – HORVÁTH KRISZTINA – KARÁCSONY FANNI szerk., *Félúton 8. – A nyolcadik Félúton konferencia (2012) kiadványa*. ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola, Budapest. 195–210.
2013. Relațiile între nivelul școlarizării și alegerea prenumelor în comuna Urziceni din județul Satu Mare. In: OLIVIU FELECAN ed., *Name and naming. Onomastics in contemporary public spaces. Proceedings of the second international conference on onomastics*. Editura Mega – Editura Argonaut, Cluj-Napoca. 528–537.
2014. Iskolázottság és névválasztás kapcsolata a csanálói és csomaközi névadók körében. *Eruditio – Educatio* 1: 107–121.
2014. A keresztnév mint az identitás szimbolikus jele. In: BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk., *A nevek szemiotikája*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-Európai Tanulmányok Kara – Magyar Szemiotikai Társaság, Nyitra–Budapest. 97–110.